

บันทึก

เรื่อง การใช้คำนำหน้านามสตรี “นาง” หรือ “นางสาว”
ภายหลังศาลพิพากษาให้เพิกถอนการสมรส

กระทรวงมหาดไทย ได้มีหนังสือ ที่ มท ๐๓๐๒/๑๒๕๒๓ ลงวันที่ ๑๘ สิงหาคม ๒๕๓๕ ถึงสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาความว่า กรุงเทพมหานครได้หารือแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการเปลี่ยนคำนำหน้านามสตรี กรณีนางสาวพรรณี อำนาจหาญกิจ ได้จดทะเบียนสมรสกับ นายพุทธร พรนวม พร้อมทั้งได้เปลี่ยนคำนำหน้านามจาก “นางสาว” เป็น “นาง” ต่อมาศาลแพ่งได้สั่งให้เพิกถอนการสมรสและให้แก้ไขคำนำหน้านามจาก “นาง” เป็น “นางสาว” ตามเดิม ซึ่งเป็นคำสั่งที่ขัดกับหนังสือกองการทะเบียน กรมการปกครอง ที่ มท ๐๓๑๓/๔๗๑๖ ลงวันที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๒๔ ที่กำหนดแนวทางปฏิบัติว่า หญิงซึ่งจดทะเบียนสมรสโดยถูกต้องตามกฎหมาย ต่อมาศาลมีคำสั่งพิพากษาให้เพิกถอนการสมรส ถือได้ว่ามีสถานภาพเป็นหญิงมีสามีแล้ว ไม่สามารถกลับคืนสู่สถานภาพเดิมก่อนการสมรสได้ จึงแก้ไขคำนำหน้านามจาก “นาง” เป็น “นางสาว” ไม่ได้ ตามพระราชกฤษฎีกาให้ใช้คำนำนามสตรี พ.ศ. ๒๔๖๐ จึงหารือว่าในกรณีเช่นนี้ จะให้ถือปฏิบัติอย่างไร

กระทรวงมหาดไทยพิจารณาแล้วมีความเห็นว่า กรณีดังกล่าวศาลมีคำสั่งให้เปลี่ยนคำนำหน้านามจาก “นาง” เป็น “นางสาว” จึงควรดำเนินการตามที่ศาลมีคำสั่งเป็นการเฉพาะเรื่อง ส่วนการปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้คำนำหน้านามสตรีกรณีที่มีการเพิกถอนการสมรส ก็ให้ถือปฏิบัติตามหนังสือกองการทะเบียน กรมการปกครอง ที่ มท ๐๓๑๓/๔๗๑๖ ลงวันที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๒๔ และขอหารือคณะกรรมการกฤษฎีกาว่า ความเห็นของกระทรวงมหาดไทย ถูกต้องหรือไม่ อย่างไร ทั้งนี้ เพื่อถือเป็นหลักปฏิบัติต่อไป

คณะกรรมการกฤษฎีกา (กรรมการร่างกฎหมาย คณะที่ ๔) ได้พิจารณาปัญหาตามข้อหารือดังกล่าวประกอบกับคำชี้แจงของผู้แทนกระทรวงมหาดไทย (กรมการปกครอง) และผู้แทนกรุงเทพมหานคร แล้ว ปรากฏข้อเท็จจริงว่า นางพรรณี อำนาจหาญกิจ (พรนวม) ได้เป็นโจทก์ยื่นฟ้องนายพุทธร พรนวม เป็นจำเลยต่อศาลแพ่ง โดยร้องขอให้ศาลพิพากษาให้เพิกถอนการสมรส โดยกล่าวอ้างว่าการสมรสได้กระทำไปด้วยความสมัครใจ การที่โจทก์ยอมจดทะเบียนสมรสกับจำเลยเนื่องจากจำเลยได้บังคับข่มขู่โจทก์และทำการข่มขู่โจทก์ถึงขนาดให้โจทก์กลัวว่าจำเลยจะเปิดเผยความลับอันเกิดจากการที่โจทก์ต้องเสียตัวให้กับจำเลยทำให้โจทก์บิดา มารดา และวงศ์ตระกูลต้องเสื่อมเสียชื่อเสียง จึงเห็นว่าการสมรสดังกล่าวตกเป็นโมฆียะ ขอให้ศาลพิพากษาให้เพิกถอนการสมรสนั้นเสีย จำเลยได้ให้การรับว่าฟ้องโจทก์เป็นจริงทุกประการ และต่อมาโจทก์และจำเลยได้ทำสัญญาประนีประนอมยอมความต่อหน้าศาล โดยจำเลยยินยอมที่จะไปทำการจดทะเบียนเพิกถอนการสมรส และหากจำเลยไม่ยินยอมไปจดทะเบียนเพิก

ถอนการสมรส จำเลยยินยอมให้โจทก์เอาสัญญาประนีประนอมยอมความนี้เป็นการแสดงเจตนาที่จะทำการจดทะเบียนเพิกถอนการสมรส และศาลแพ่งได้พิพากษาให้คดีเป็นอันเสร็จเด็ดขาดไปตามสัญญาประนีประนอมยอมความนั้น

อนึ่ง ปราบกฐข้อเท็จจริงด้วยว่า หลังจากศาลแพ่งได้มีคำพิพากษาให้คดีเป็นอันเสร็จเด็ดขาดไปตามสัญญาประนีประนอมยอมความแล้ว นางสาวหรือนางพรรณี อำนาจหาญกิจ ได้ยื่นคำร้องต่อศาลแพ่งขอให้ศาลมีหนังสือถึงสำนักงานเขตปทุมวันให้ดำเนินการเปลี่ยนคำนำหน้านามของโจทก์จากนางเป็นนางสาวในทะเบียนบ้าน ซึ่งศาลแพ่งได้อนุญาตแล้วจึงได้มีหนังสือ ที่ ยธ.๐๒๐๘/๒๐๓๖๕ ลงวันที่ ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๓๕ แจ้งให้ผู้อำนวยการเขตปทุมวันทราบและดำเนินการตามคำร้องของโจทก์ หนังสือดังกล่าวของศาลแพ่งจึงหาได้เป็นส่วนหนึ่งของคำพิพากษาหรือคำสั่งที่ชี้ขาดคดีไม่

คณะกรรมการกฤษฎีกา (กรรมการร่างกฎหมาย คณะที่ ๔) ได้พิจารณาปัญหาดังกล่าวประกอบกับพระราชกฤษฎีกาให้ใช้คำนำนามสตรี (พ.ศ. ๒๕๖๐) และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แล้ว มีความเห็นดังนี้

๑. ข้อ ๑ (ก)^๑ แห่งพระราชกฤษฎีกาให้ใช้คำนำนามสตรี (พ.ศ. ๒๕๖๐) บัญญัติว่า ถ้าเป็นผู้ที่ยังไม่มีสามี ให้ใช้คำว่า “นางสาว” เป็นคำนำนามเดิมและนามสกุลของตน และข้อ ๑ (ข) แห่งพระราชกฤษฎีกาเดียวกันได้บัญญัติว่า ถ้าเป็นผู้ที่มีสามีแล้ว แต่สามีเป็นผู้ยังไม่มีบรรดาศักดิ์ ให้ใช้คำว่า “นาง” เป็นคำนำนาม

๒. มาตรา ๑๕๐๑^๒ ในหมวด ๖ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยการสิ้นสุดแห่งการสมรส บัญญัติถึงเหตุที่การสมรสสิ้นสุดไว้ ๓ กรณี คือ ความตาย การหย่า หรือศาลพิพากษาให้เพิกถอน โดยมาตรา ๑๕๐๒^๓ บัญญัติว่าการสมรสที่เป็นโมฆียะสิ้นสุดลงเมื่อศาล

^๑ ข้อ ๑ สตรีทั่วไปทุกชั้นบรรดาศักดิ์ เว้นแต่ (๑) ผู้ที่เนืองอยู่ในราชตระกูล (๒) ผู้ที่ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์และราชทินนาม และ (๓) ผู้ที่จะได้ยกขึ้นกล่าวโดยเฉพาะในข้อต่อไป

(ก) ถ้าเป็นผู้ที่ยังไม่มีสามี ให้ใช้คำว่า “นางสาว” เป็นคำนำนามเดิมและนามสกุลของตน
ตัวอย่าง-เช่น “นางสาวอบ เอกะวัต” เป็นต้น

(ข) ถ้าเป็นผู้ที่มีสามีแล้ว แต่สามีเป็นผู้ยังไม่มีบรรดาศักดิ์ ให้ใช้คำว่า “นาง” เป็นคำนำนามแล้วเอานามสกุลของสามีเข้าประกอบ

ตัวอย่าง-เช่น “นางม้วน เอกะวัต” เป็นต้น

ถ้าสำหรับใช้เรียกหรือเขียนโดยปรกติ (ไม่ใช่ในราชการ) จะใช้แต่คำว่า “นาง” นำนามสกุลเท่านั้นก็ได้

ฯลฯ

ฯลฯ

^๒ มาตรา ๑๕๐๑ การสมรสย่อมสิ้นสุดลงด้วยความตาย การหย่า หรือศาลพิพากษาให้เพิกถอน

^๓ มาตรา ๑๕๐๒ การสมรสที่เป็นโมฆียะสิ้นสุดลงเมื่อศาลพิพากษาให้เพิกถอน

พิพากษาให้เพิกถอน และมาตรา ๑๕๑๑^๔ บัญญัติว่าการสมรสที่ได้มีคำพิพากษาให้เพิกถอนนั้น ให้ถือว่าสิ้นสุดลงในวันที่คำพิพากษาถึงที่สุด

๓. สำหรับกรณีตามปัญหาที่หารือนี้ คณะกรรมการกฤษฎีกา (กรรมการร่างกฎหมาย คณะที่ ๔) เห็นว่า เมื่อนางพรรณิ อำนาจหาญกิจ ได้ยื่นฟ้องต่อศาลขอให้เพิกถอนการสมรสโดยอ้างว่า การสมรสเป็นโมฆียะเพราะถูกข่มขู่ และศาลแพ่งได้พิพากษาให้คดีเป็นอันเสร็จเด็ดขาดไปตามสัญญาประนีประนอมยอมความนั้น จึงเป็นกรณีที่ศาลพิพากษาให้ทำการเพิกถอนการสมรส และเป็นเหตุให้การสมรสสิ้นสุดลงตามมาตรา ๑๕๐๒ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยมีผลตั้งแต่วันที่คำพิพากษาถึงที่สุดตามมาตรา ๑๕๑๑ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ดังนั้น การสมรสระหว่างนางพรรณิ อำนาจหาญกิจ และนายพุทธิ พรนวม ก่อนที่ศาลจะพิพากษาให้คดีเป็นอันเสร็จเด็ดขาดไปตามสัญญาประนีประนอมยอมความจึงมีผลสมบูรณ์มาแต่แรกจนถึงวันที่คำพิพากษาถึงที่สุด และถือได้ว่านางพรรณิ อำนาจหาญกิจ เป็นหญิงที่มีสามีแล้ว ไม่อาจใช้คำว่า “นางสาว” เป็นคำนำนามเดิมได้ แต่ต้องใช้คำว่า “นาง” เป็นคำนำนามเดิม ทั้งนี้ ตามข้อ ๑ (ข) แห่งพระราชกฤษฎีกาให้ใช้คำนำนามสตรี (พ.ศ. ๒๔๖๐)

(ลงชื่อ) ไมตรี ตันเต็มทรัพย์

(นายไมตรี ตันเต็มทรัพย์)

รองเลขาธิการฯ

ปฏิบัติราชการแทน เลขาธิการคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

พฤษภาคม ๒๕๓๕

^๔ มาตรา ๑๕๑๑ การสมรสที่ได้มีคำพิพากษาให้เพิกถอนนั้น ให้ถือว่าสิ้นสุดลงในวันที่คำพิพากษาถึงที่สุด แต่จะอ้างเป็นเหตุเสื่อมสิทธิของบุคคลภายนอกผู้ทำการโดยสุจริตไม่ได้ เว้นแต่จะได้จดทะเบียนการเพิกถอนการสมรสนั้นแล้ว